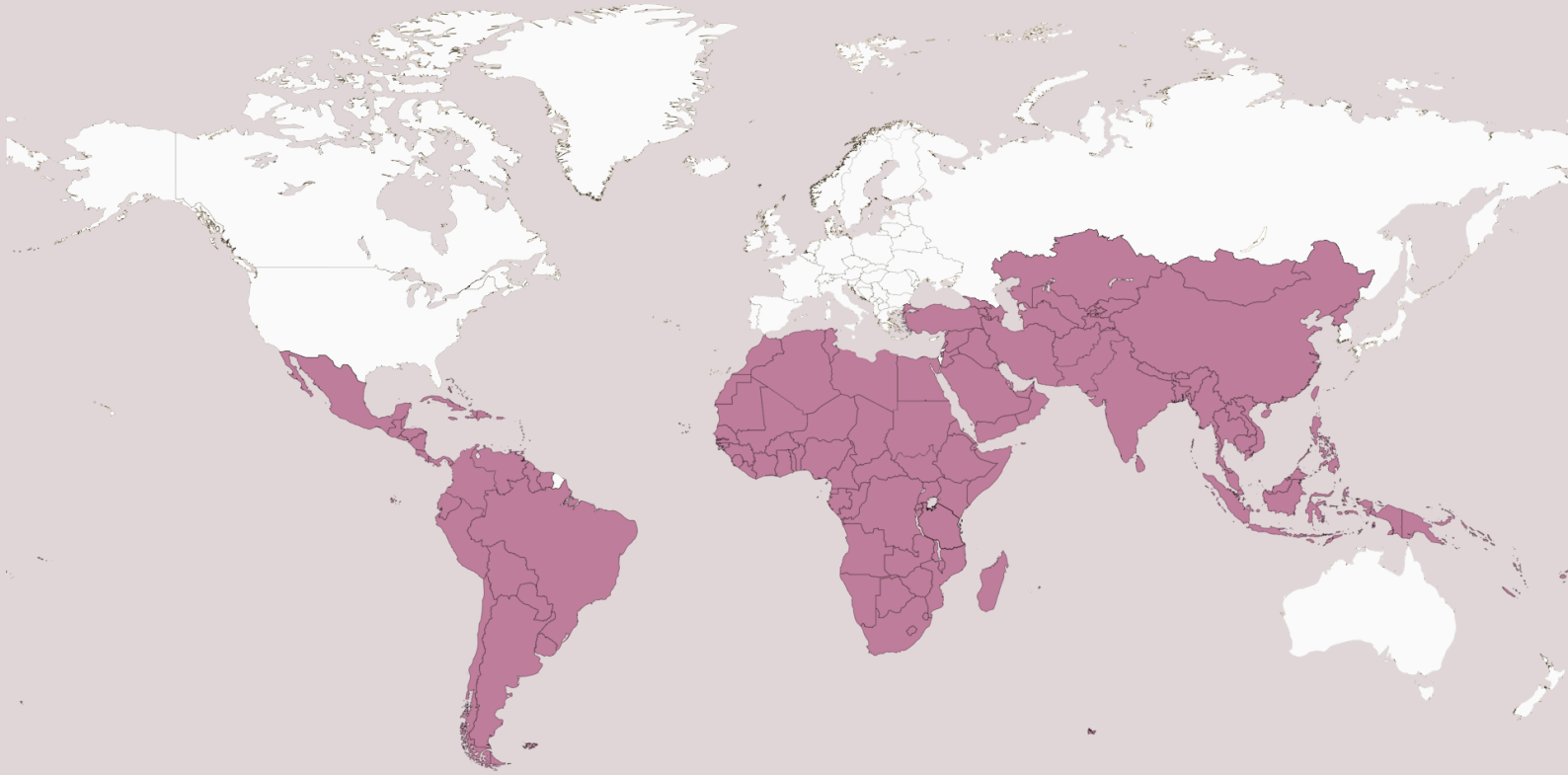

Priročnik za usposabljanje pred odhodom za prostovoljce globalnega juga

Ciljna skupina:
Prostovoljci, ki so se nedavno vrnili s svojega prostovoljskega projekta na “globalnem jugu”.

Skupno trajanje:
8 ur (vključno s kosilom in odmori)

Glavni cilj:
Omogočiti strukturiran in podporen prostor, kjer lahko prostovoljci predelajo svojo izkušnjo, izrazijo naučeno, se soočijo z izzivi ponovnega vključevanja v domače okolje ter načrtujejo svoje nadaljnje korake.

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča in mnenja avtorja(-ev) in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Češke nacionalne agencije za mednarodno izobraževanje in raziskave. Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, ne odgovarjata zanje

inex
association for voluntary activities

VOLUNTARIAT
SCI SLOVENIA

Co-funded by
the European Union

Pregled urnika usposabljanja

Čas	Trajanje	Naslov delavnice	Ključne aktivnosti
9:00 - 9:05	5 min	**Dobrodošlica in spoznavanje**	Postavitev vzdušja, pregled programa
9:05 - 9:20	15 min	**Igra imen: Spoznajmo se**	Igra imen in gibanja
9:20 - 9:40	20 min	**Spoznavanje: Kdo je v prostoru?**	Človeški spektrogram
9:40 - 10:45	65 min	**Sklop 1: Pot do te točke**	Reka življenja: motivacije, pričakovanja in strahovi
10:45 - 11:00	15 min	**Odmor za kavo**	/
11:00 - 12:30	90 min	**Sklop 2: Razumevanje kulture in izzivanje stereotipov**	Kulturni artefakti, galerijski sprehod stereotipov
12:30 - 13:30	60 min	**Odmor za kosilo**	/
13:30 - 15:00	90 min	**Sklop 3: Moč, privilegiji in partnerstvo**	Množični sprehod moči (Power Walk), razvojne dileme
15:00 - 15:15	15 min	**Odmor za kavo**	/
15:15 - 16:45	90 min	**Sklop 4: Praktične veščine za delo na terenu**	Slepo risanje (komunikacija), forum gledališče (konflikt)
16:45 - 17:00	15 min	**Zaključek: Sporočilo sebi v prihodnosti**	Pisma sebi in končni razmisleki

Dobrodošlica in uvod (9:00 – 9:05)

Cilji:
Pozdraviti udeležence in predstaviti načrt za dan.

Postopek:

- Toplo pozdravite udeležence. Predstavite sebe in morebitne so-voditelje.
- Na kratko predstavite dnevni urnik ter razložite potek in cilje posameznih sklopov.
- Omenite praktične informacije (npr. kje so stranišča, kdaj bodo odmori).
- Vzpostavite pozitivno in sodelovalno vzdušje ter poudarite, da je to prostor za odprto in iskreno razpravo.

Igra imen: Spoznajmo se (9:05 – 9:20)

Čas: 15 min
Pripomočki: ni potrebno

Cilji:
Naučiti se imena vseh udeležencev na interaktiven in zapomljiv način.

Postopek:

- Naj skupina stoji v krogu.
- Razložite, da bo vsak udeleženec povedal svoje ime in pokazal preprosto telesno gesto ali gib, ki predstavlja nekaj o njem (npr. hobi, osebnostno lastnost ali le zabaven gib).
- Vi, trener, začnete. Jasno povejte svoje ime in naredite svojo gesto.
- Oseba na vaši levi nato pove svoje ime in pokaže svojo gesto.
- Ko konča, celotna skupina skupaj ponovi njeno ime in gesto.
- Tako nadaljujete okoli celotnega kroga, pri čemer skupina ponovi ime in gesto vsakega udeleženca po njegovi predstavitvi.

Spoznajmo se: Kdo je v prostoru? (9:20 – 9:40)

Čas: 20 min
Pripomočki: Odprt prostor, kjer lahko ljudje stojijo v vrsti.

Cilji:
Udeležencem pomagati, da se bolje spoznajo med seboj, njihovo ozadje in pričakovanja.
Ustvariti vizualno predstavitev raznolikosti in skupnih točk v skupini.

Opombe za trenerja:
Ta aktivnost je odlična za hitro oceno izkušenj in miselnosti skupine. Spodbuja razmišljanje o ključnih temah ter pokaže, da so v prostoru prisotna različna mnenja in občutki.

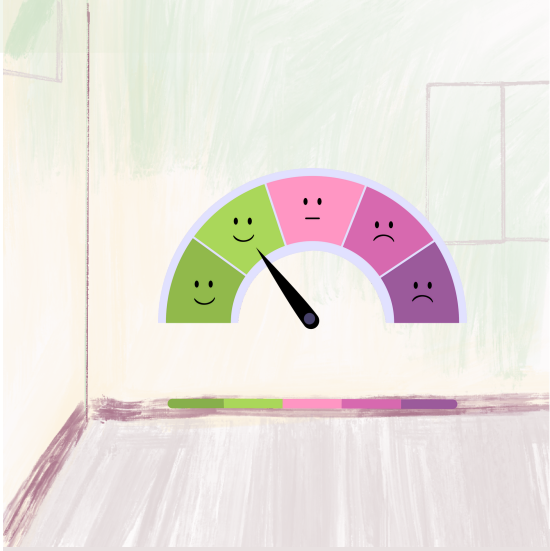

Postopek:

- Razložite, da boste v prostoru ustvarili namišljeno črto ali »spektrogram«. En konec prostora predstavlja »Močno se strinjam / Zelo« in drugi konec predstavlja »Močno se ne strinjam / Sploh ne«. Sredina predstavlja nevtralno ali »Nisem prepričan/-a« pozicijo.
- Preberite serijo izjav in udeležence prosite, naj se postavijo na mesto ob črti, ki najbolje ustreza njihovemu odzivu. Po vsaki izjavi na kratko povprašajte ljudi na različnih točkah črte, zakaj so se tam postavili.
- Primeri izjav: "Za svoje potovanje se počutim zelo pripravljeno." "Skrbi me kulturni šok." "Prej sem že potoval/-a izven svojega domačega kontinenta." "Počutim se udobno, ko poskušam novo ali neznano hrano." "Sebe vidim kot ekstroverta, ki energijo dobiva iz druženja z ljudmi." "Dober/-a sem v tem, da prosim za pomoč, ko jo potrebujem." "Raje imam podroben načrt kot spontanost." "Pričakujem, da bom med potovanjem imel/-a reden in zanesljiv dostop do interneta." "Udobno mi je z obdobji tišine v pogovoru." "Verjamem, da bo učinek mojega prostovoljnega dela takoj viden." "Veselim se odklopa od novic in družbenih omrežij od doma." "Čutim, da moja družina in prijatelji v celoti razumejo mojo motivacijo za prostovoljstvo." "Najbolje delam v strukturiranem okolju s jasnimi nalogami."

Dejavnost 1: Pot do te točke (9:40 – 10:45)

Čas: 1 ura

Pripomočki: veliki listi papirja (A3), barvni flomastri / pisala za vsakega udeleženca.

Cilji:
Globok razmislek prostovoljcev o svoji osebni poti, motivacijah, pričakovanjih in strahovih, povezanih z izkušnjo prostovoljstva.

Aktivnost 1.1: Reka življenja

Postopek:

- Uvod **(5 min)**: Razložite, da so naša življenja kot reke, s zavoji, ovinki, mirnimi deli in brzicami. Ta aktivnost je priložnost, da to pot predstavimo.
- Risalni del – preteklost **(15 min)**: Udeležence prosite, naj narišejo črto, ki predstavlja njihovo življenjsko pot do tega trenutka. Označijo naj ključne dogodke, odločitve in izkušnje, ki so jih pripeljale do odločitve za prostovoljstvo. Uporabijo lahko simbole za vrhunske trenutke (sonce) in izzive (skale).
- Risalni del – prihodnost **(10 min)**: Zdaj jih prosite, naj reko podaljšajo v prihodnost, ki predstavlja njihovo prihajajočo prostovoljsko izkušnjo. Naj narišejo ali zapišejo svoja upanja (npr. slap novih izkušenj), pričakovanja (npr. most, ki jih povezuje s skupnostjo) in strahove (npr. megleni deli, brzice).
- Delo v parih **(20 min)**: V parih naj udeleženci izmenično razložijo svojo "Reko življenja" svojemu partnerju. To omogoča globlje deljenje v bolj intimnem okolju.
- Skupinski povzetek **(10 min)**: Skupino ponovno združite. Povprašajte po splošnih temah, ki so se pojavile. Katera upanja so bila pogosta? Kateri strahovi? To preprečuje izpostavljanje posameznikov in omogoča zbiranje skupnega razmišljanja udeležencev.

Dejavnost 2: Razumevanje kulture in izziv stereotipov (11:00–12:30)

Cilji: Ponazoriti, kako razlagamo neznano skozi prizmo lastne kulture, in kritično preučiti izvor in vpliv stereotipov.

Materiali: Več neprosojnih vrečk, ki vsebujejo nekaj nenavadnih "kulturnih artefaktov" (npr. stiskalnik za česen, čajnik, poseben vozel, šahovska figura), velik flipchart papir, flomasterji.

Najboljši predmeti so tisti, ki imajo zelo specifično, praktično funkcijo, ki ni očitna iz njihove oblike. Uporabite lahko svoje stvari iz doma ali pisarne in prosite kolege, da vam prinesejo nekaj zanimivih predmetov.
Da bi vam malo pomagali z idejami, lahko uporabite:

- **Kuhinjski pripomočki:** stiskalnik za česen, rezalnik za avokado, odstranjevalec koščic oljk, izdolbnik za melone, odstranjevalec pecljev jagod, rezalnik za jajca, strgalo za limono, odpirač za steklenice z ročaji, krogla za čaj.
- **Orodje za hobije/ročne spretnosti/glasbo:** kapodaster za kitaro, glasbena vilica, posebna vrsta vabe za ribolov, bobina iz šivalnega stroja, držalo za pletenje, peresce za kaligrafijo.
- **Zastarela tehnologija:** zvitek 35-milimetrskega filma za fotoaparat, pisalo za Palm Pilot, MiniDisc, orodje za izmet SIM-kartice, orodje za odstranjevanje tipk za mehansko tipkovnico.
- **Orodje/gospodinjski predmeti:** sidro za suhomontažne stene, pokrovček ventila avtomobilske gume, žična matica za električno napeljavo, zaščitnik za noge pohištva, ključ za navijanje stare ure.
- **Osebni predmeti:** Ukrivljalo za trepalnice, strgalo za jezik, kovinska pilica za nohte, opora za ovratnik srajce.
- **Igralni predmeti:** D20 (20-stranski kocki) iz igre Dungeons & Dragons, ploščica Mahjong, en kamen Go.

Dejavnost 2.1: Kulturni artefakti

Postopek:

- Razdelite skupino na manjše ekipe. Vsaki ekipi dajte vrečko s 3–4 "artefakti."
- Njihova naloga je, da si predstavljajo, da so antropologi, ki so odkrili te predmete iz neznane kulture. Na podlagi predmetov morajo sklepati o vrednotah, obredih in vsakdanjem življenju te kulture.
- Vsaka ekipa predstavi svoje "ugotovitve" o odkriti kulturi.
- Povzetek: Po vseh predstavitvah razkrijte, kaj predmeti dejansko so. Vodite razpravo o tem, kako "izpolnjujemo vrzeli" z lastnimi domnevami, ko se srečamo z neznanim. Kako se to lahko uporabi, ko se srečamo z novimi običaji ali vedenji v naši gostiteljski državi?

Če potrebujete podrobnejši vodič za poročanje:

Faza 1:

"Kaj?"
(Osredotočanje na neposredno izkušnjo – 5 min)

Ta faza je namenjena potrjevanju občutkov in preučevanju skupinskega procesa.

- “Kakšen je bil vaš prvi občutek ali misel, ob razkritju pravega namena predmetov? Povejte nam nekaj besed." (Poslušajte: presenečeno, neumno, v zadregi, zabavno, "zdaj je to tako očitno!").
- "Vrnimo se k vašemu procesu. Kako ste v majhnih skupinah dejansko ustvarili zgodbo? Je imela ena oseba idejo, ki so jo vsi sprejeli? Je šlo za razpravo? Je bilo težko?"
- "Kakšne vloge so imeli ljudje? Ste imeli vodjo, pripovedovalca zgodb, skeptika?"

Faza 2:

"In kaj potem?"
(Analiza izkušnje in pridobivanje spoznanj – 10 min)

Ta faza je namenjena povezovanju dejavnosti s širšimi pojmi kulture in percepcije.

- **Ključno spoznanje, ki ga je treba odkriti:** Na neznano, projiciramo svojo lastno realnost.
  - **Vprašanje:** "Pomislite na zgodbe, ki ste si jih izmislili. Od kod so resnično prišle te ideje? So res izhajale iz nove kulture ali iz filmov, knjig, zgodovine, izkušenj iz vaše lastne kulture?"
  - **Vprašanje:** "Poglejmo teme vaših zgodb. Koliko jih je bilo o zapletenih ritualih, magiji, statusu ali konfliktih? Koliko jih je bilo o preprostih, vsakdanjih opravilih, kot so kuhanje ali popravljanje stvari? Kaj nam to pove o naši nagnjenosti k „eksotizaciji“ stvari, ki jih ne razumemo?"
- **Ključni vpogled, ki ga je treba odkriti:** Ključna razlika med opazovanjem in interpretacijo.
  - **Aktivnost**: "To vajo bomo izvedli. Vzemite enega od svojih predmetov. Kaj je čista, nesporna opazka o njem?" (npr. "Narejen je iz kovine. Ima dva ročaja, ki se vrtita. Ima mrežo majhnih lukenj."). To napišite na tablo pod "OPAZOVANJE".
  - **Aktivnost:** "Kakšna je bila vaša interpretacija tega predmeta?" (npr. "To je ceremonialni predmet, ki se uporablja za označevanje statusa vojaka."). To napišite na tablo pod "INTERPRETACIJA".
  - **Vprašanje:** "Poglejte obe seznama. Kakšna je nevarnost življenja v stolpcu "Interpretacija", ko ste v novem kulturnem kontekstu?"

Faza 3:

"Kaj zdaj?"
(Uporaba učenja na prostovoljskem mestu – 10 min)

Ta faza je namenjena razvijanju praktičnih veščin in novega miselnega pristopa za prihodnost.

- **Ključni vpogled, ki ga je treba odkriti:** Potreba po novem miselnem pristopu: "Radovednost namesto gotovosti."

    - **Vprašanje**: "Naredimo to resnično. Prišli boste na svoje prostovoljsko mesto in videli boste stvari, ki jih ne razumete. Na primer: vsak dan zjutraj vidite trgovca, ki poškropi vhod s vodo. Kaj je vaša takojšnja, notranja 'zgodba o artefaktu' o tem dejanju?"
    - **Vprašanje:** "Kakšna je lahko škoda — za vaše odnose, vaše delo, vaše lastno učenje — če verjamete, da je ta prva zgodba absolutna resnica?"
    - **Vprašanje:** "Katere tri konkretne korake lahko naredite, da se iz stolpca 'Interpretacija' vrnete v stolpec 'Opazovanje'?" (Smernice: narediti premor in počakati. Opazovati bolj pozorno. Postaviti spoštljivo vprašanje. Priznati sebi, da ne vem. Preveriti svojo domnevo pri zaupanja vrednem lokalnem prijatelju ali sodelavcu.)

- **Ključni vpogled, ki ga je treba odkriti:** Razvijanje spoštljive komunikacije.

    - **Vprašanje:** "Postavljanje vprašanj je ključno, vendar je pomembno, kako vprašamo. Razmislimo skupaj. Kakšna je razlika med obsojajočim vprašanjem in radovednim vprašanjem?"
    - **Vaja**: "Namesto da vprašate: 'Zakaj jeste z rokami? To je tako nerodno,' kaj je bolj spoštljivo in učenja željno vprašanje, ki ga lahko zastavite?" (Usmerite jih k izrazom, kot so: "Opazil/-a sem, da je tukaj običaj jesti z rokami. Rad/-a bi se naučil/-a pravilnega načina. Ima to kakšen pomen?« ali »Mi lahko pomagate razumeti tradicionalni način prehranjevanja tukaj?").
    - **Zaključno vprašanje:** "Na podlagi vsega, kar smo danes obravnavali — katero je najpomembnejše vedenje, ki ga lahko spakirate v svoj kovček za to potovanje?" (Usmerite jih k besedam, kot so: ponižnost, radovednost, potrpežljivost, spoštovanje, odprtost).

Dejavnost 2.2: Ogled galerije stereotipov

Postopek:

- Po prostoru razporedite več listov flipchart papirja. Na vsakega napišite ime države ali regije, ki je pomembna za prostovoljce (npr."Kenija", "Peru", "Jugovzhodna Azija" in, kar je pomembno, "Naša domovina").
- Udeležencem razdelite flomastre in jih prosite, naj hodijo po prostoru in anonimno napišejo splošne stereotipe, ki so jih slišali o posameznem kraju/skupini ljudi.
- Ko je "galerija" polna, naj skupina hodi po prostoru in v tišini prebere vse, kar je napisano.
- **Povzetek:** V krogu spodbudite kritično razpravo: Od kod izvirajo ti stereotipi (mediji, zgodovina, šale)? Komu koristijo? Kakšen je njihov vpliv na ljudi, ki so žrtve stereotipov? Zakaj je bilo pomembno vključiti našo lastno državo? Kako lahko aktivno izpodbijamo te stereotipe v naših mislih in dejanjih?

Čas: 50 min

Cilj ni, da prostovoljci postanejo strokovnjaki za drugo kulturo, ampak da se naučijo biti skromni, pozorno poslušati in brez zadržkov reči: »Ne vem, mi lahko pomagate razumeti?« Tako se radovednost obravnava kot prednost.

Dejavnost 3: Moč, privilegiji in partnerstvo (13:30–15:00)

Cilji:
Oblikovati globoko razumevanje privilegijev in neenakosti ter kritično presojati modele „pomoči“ v prid partnerskemu sodelovanju.

Dejavnost 3.1: Hitra hoja

Postopek:

- Udeležence prosite, naj se postavijo v ravno vrsto po sredini prostora.
- Vsakemu udeležencu dajte kartico z vlogo, ki jo mora prebrati in se z njo seznaniti (npr. "Si 25-letni moški prostovoljec iz Kanade", "Si 45-letna ženska, voditeljica skupnosti v gostiteljski vasi", "Si 14-letni fant iz gostiteljske vasi"). Več primerov v Prilogi 1
- Preberite vrsto izjav. Udeleženci naredijo korak naprej ali nazaj, odvisno od tega, kako se izjava nanaša na njihovo novo identiteto.

    - **Primeri:** "Stopite korak naprej, če imate lahek dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva." "Stopite korak nazaj, če je bila vaša varnost kdaj ogrožena zaradi vašega spola." "Stopite korak naprej, če ste prepričani, da bi vam policija pomagala." Več primerov najdete v prilogi 1.

- **Povzetek:** Po približno 15 izjavah se bo skupina razporedila po prostoru. Prosite jih, naj se ozrejo in opazujejo položaje. Ne hitite s tem delom. Fizična razdalja med udeleženci v prostoru je najmočnejši "učitelj". Pred začetkom intelektualne analize je bistveno, da jim omogočite, da občutijo in opazujejo iz svojih končnih položajev. Ne dopustite, da se ljudje takoj vrnejo v udobje kroga. Povzetek je najpomembnejši del: "Brez govorjenja si vzemite trenutek, da opazite svoj položaj v prostoru." "Poglejte pred sebe. Poglejte za sebe. Opazite, kdo je blizu vas in kdo je daleč." "Bodite pozorni na fizični prostor, vrzeli med ljudmi. Kako se počutite v tej vrzeli?" "Opazite vsa čustva, ki se pojavijo v tem položaju – še jih ni treba poimenovati, samo jih opazite."

Čas: 45 min

Materiali: vnaprej pripravljene kartice z napisanimi vlogami, odprt prostor, študije primerov "razvojnih dilem".

Vodnik za trenerje:

Faza 1:

Izmenjava iz položaja
(5–7 minut):

Medtem ko so udeleženci še razporejeni, spodbudite kratko izmenjavo mnenj. To omogoča izražanje fizične izkušnje:

- Kako se počutite, ko ste spredaj?
- Kako se počutite, ko ste zadaj?
- Kaj predstavlja ta fizična razdalja?
- Kako ta moč in privilegij vplivata na odnos med prostovoljci in skupnostjo? ltd.

Faza 2:

Odpiranje in ponovno združevanje

Podporne informacije za trenerja: Zelo pomembno je, da je korak "odpiranja" jasen. To udeležencem omogoča, da zavestno pustijo čustva dodeljenega lika za sabo in preostanek aktivnosti opravijo kot sami sebe.
Navodila:

- **Formalno izstopanje iz vloge:** "Hvala za to. Zdaj vas vabim, da zavestno opustite lik, ki ste ga igrali. Vzemite svojo vlogo, jo še enkrat preberite in jo položite na tla pred seboj. Nič več niste ta oseba. Globoko vdihnite in se otresite. Vrnili ste se v to sobo kot sami sebe."
- **Oblikovanje kroga:** "Sedaj, kot sami sebe, prosim, pridite in oblikujte krog, da lahko razpravljamo o tem, kar smo pravkar doživeli."
- **(Neobvezno) Razkritje vloge:** Lahko prosite vsako osebo, da na kratko pove, kakšna je bila njena vloga. To pomaga povezati abstraktne pozicije s konkretnimi identitetami.

Faza 3:

"In kaj potem?" (Analiza sistema)

Podporne informacije za trenerja: Ključno je, da pozornost preusmerite s posameznikovih občutkov krivde ali krivde na razumevanje sistemov, ki ustvarjajo neenakost. Vaša vprašanja naj jih vodijo k razumevanju "pravil igre" in ne k sodbi igralcev.

Ključna vprašanja, ki jih je treba zastaviti:

- **O agenciji proti sistemu:** "Je bila vaša končna pozicija v prostoru rezultat vaših individualnih odločitev, prizadevanj ali zaslug med aktivnostjo?" (Odgovor je ne). "Kaj je torej določilo, kje ste končali?" (Usmerite jih, da razumejo, da je bil to začetni profil – sistemske prednosti ali slabosti, ki so jim bile dane).
- **O pomenu »korakov«:** "Kaj "koraki", ki smo jih naredili v tej simulaciji, predstavljajo v resničnem svetu?" (Poslušajte: dostop do izobraževanja, virov, varnosti, zdravstvenega varstva, socialnih omrežij, pravičnosti, priložnosti).
- **O globalni dinamiki:** "To je bila simulacija v sobi, vendar kako končna razporeditev ljudi odraža dinamiko moči, ki jo vidimo v svetu, zlasti med državami globalnega severa in globalnega juga?"
- **O položaju prostovoljcev: "**Pogovorimo se konkretno o vlogah "prostovoljcev". Kje so končali večina prostovoljskih likov? Kaj vam to pove o položaju moči in privilegijev, ki jih avtomatično nosite s seboj, ko pridete v gostiteljsko skupnost, ne glede na vašo osebno finančno situacijo ali dobre namene?"

Faza 4:

"Kaj zdaj?" (Uporaba pri prostovoljski vlogi)

Podporne informacije za trenerja: To je najpomembnejši del povzetka. Udeležencem morate pomagati povezati to močno, čustveno izkušnjo z njihovim prihodnjim vedenjem. Cilj je razvijati ponižnost in miselnost partnerstva.

Ključna vprašanja za postavljanje:

- **O odgovornosti:** "Ker veste, da vstopate v skupnost z položaja, ki je bližje 'sprednjemu delu prostora', kakšno odgovornost vam to nalaga?"
- **O dinamiki odnosov:** "Kako lahko to nevidno neravnovesje moči vpliva na vaše vsakodnevne odnose z lokalnimi sodelavci in člani skupnosti, tudi kadar so vsi prijazni?"
  - Dodatna vprašanja: "Ali so lahko ljudje zadržani, ko se ne strinjajo z vami? Bi se lahko pogosteje strinjali z vašimi idejami, tudi če niso najboljše? Kako bi vas to lahko oviralo pri prejemanju iskrenih povratnih informacij?"
- **O praktičnih dejanjih**: "Privilegij ni nekaj, zaradi česar bi morali imeti slabo vest, je pa nekaj, česar se morate zavedati, da lahko ravnate odgovorno. Katere konkretne, vsakodnevne ukrepe lahko sprejmete, da aktivno omilite ali 'uravnovesite' to neravnovesje moči?" (Usmerjajte jih k praktičnim odgovorom):
  - Poslušati več kot govoriti.
  - Spraševati za mnenja in dejansko uporabiti prejete nasvete.
  - Zavzeti držo učenca, ne strokovnjaka.
  - Okrepiti glas lokalnih sodelavcev na sestankih.
  - Biti transparenten glede svojih omejitev in tega, česar ne veste.
  - Graditi prijateljstva zunaj formalne strukture projekta.
- **O ponovni opredelitvi "pomoči":** "Kako se je po tej izkušnji spremenilo vaše razumevanje besede 'pomoč' ali vaše vloge 'pomočnika'?"

Zaključna opomba trenerja za aktivnost:

"Ta aktivnost ni zasnovana tako, da bi kdorkoli občutil krivdo zaradi privilegijev, ki jih ima. Krivda ni produktivno čustvo. Cilj je ozaveščenost. Ta ozaveščenost je močno orodje. Omogoča vam, da preidete od nezavednega delovanja k zavestnemu delovanju. Pomaga vam preiti od dinamike „pomoči manj srečnim“ k dinamiki gradnje pristnih, spoštljivih partnerstev med enakopravnimi."

Dejavnost 3.2: Dileme razvoja

Čas: 45 min

Postopek:

- V majhnih skupinah predstavite kratke študije primerov dobro nameravanih projektov z negativnimi nezaželenimi posledicami (npr. brezplačna donacija oblačil, ki uniči lokalno gospodarstvo krojačev). Več idej za študije primerov najdete v Prilogi 1.
- Skupine naj razpravljajo o naslednjih vprašanjih: Kaj je šlo narobe? Čigavi glasovi niso bili slišani? Katere predpostavke so bile sprejete? Kako bi izgledal bolj trajnosten pristop, ki temelji na partnerstvu?
- Povzemite z uvedbo koncepta razvoja skupnosti na podlagi prednosti (ABCD), ki se osredotoča na obstoječe prednosti skupnosti in ne na njene potrebe in pomanjkljivosti.

Vodnik za izobraževalce:

Uvedba razvoja skupnosti na podlagi sredstev (ABCD)

Kdaj ga uvesti:

Ta koncept je treba uvesti na koncu razprave o "dilemah razvoja", potem ko so skupine razpravljale o negativnih posledicah v svojih študijah primerov. Služi kot pozitivna, konstruktivna alternativa neuspešnim modelom, ki so jih pravkar analizirali.

Kako ga uvesti:

1. Povzemite problem

Začnite s sintezo razprave o študijah primerov.
„V vseh teh primerih – vodna črpalka, donacije čevljev, šolska stavba – vidimo podoben vzorec. Projekti so kljub dobrim nameram na koncu propadli ali povzročili škodo. Kakšna je bila skupna izhodiščna točka vseh teh zunanjih skupin?“
(Udeležence usmerite k odgovoru: Vsi so se najprej osredotočili na problem, potrebo ali pomanjkljivost. Videli so skupnost, ki ji je „manjkalo“ nekaj, in se predstavili kot „strokovnjaki“, ki bodo ponudili rešitev.)

2. Predstavite dve konkurenčni miselnosti

Na tabli ali flip chartu narišite dva stolpca, da skupini ponazorite preprost vizualni prikaz.

- **Stolpec 1: Pristop, ki temelji na potrebah ("prazno steklo")**
    - "To je tradicionalni pristop, ki smo ga videli v študijah primerov. Začne se z opredelitvijo problemov, potreb in pomanjkljivosti skupnosti."
    - "V tem modelu se člani skupnosti pogosto obravnavajo kot stranke ali prejemniki storitev. Zunanja organizacija je strokovnjak, ki za njih oblikuje in izvaja rešitve."
    - "Neželeni rezultat, kot smo videli, je pogosto občutek nemoči in odvisnosti znotraj skupnosti."
- **Stolpec 2: Pristop, ki temelji na prednostih (»polno kozarec«)**
    - "Obstaja še en način razmišljanja o razvoju, imenovan razvoj skupnosti, ki temelji na prednostih, ali ABCD."
    - "ABCD popolnoma spremeni model. Ne začne z vprašanjem ‚Kaj je tu narobe?‘. Začne z vprašanjem ‚Kaj je tu močno?‘"
    - "Začne z mapiranjem sredstev, moči in zmogljivosti skupnosti. V tem modelu so člani skupnosti obravnavani kot soproizvajalci in akterji lastnih sprememb. So strokovnjaki za lastna življenja."

3. Opredelite, kaj je "sredstvo"

Pomembno je pojasniti, da "sredstva" ne pomenijo le denarja ali infrastrukture.

"Ko govorimo o sredstvih, govorimo o širokem spektru virov, ki jih ima vsaka posamezna skupnost. Ti vključujejo:"

- **Sredstva posameznikov:** spretnosti, talenti, strasti in izkušnje vsakega posameznika (npr. sposobnost kuhanja, organiziranja, poslušanja, poznavanje lokalne zgodovine, umetniški talent).
- **Skupnosti:** mreža lokalnih skupin, ki tvorijo socialno tkivo (npr. ženske skupine, mladinski klubi, športne ekipe, sosedska društva, bralni krogi).

- **Lokalne institucije:** Uradne institucije, prisotne v skupnosti (npr. lokalna šola, ambulanta, tržnica, knjižnica, skupnostna dvorana).
- **Fizični in naravni viri:** Zemljišča, lokalni parki, stavbe, reke in drugi fizični prostori.
- **Kulturna dediščina**: Edinstvene zgodbe, tradicije, glasba in načini spoznavanja skupnosti.

4. Redefiniranje vloge prostovoljca

To je ključno sporočilo za udeležence. Povežite koncept ABCD neposredno z njihovimi prihodnjimi dejanji.

- "Če sprejmete miselnost ABCD, se vaša vloga kot prostovoljca bistveno spremeni."
- "Niste več ‚popravljalec', katerega naloga je prinašati rešitve od zunaj."
- "Vaša nova vloga postane vloga posrednika, partnerja in povezovalca. Vaša glavna naloga je poslušati in pomagati ljudem odkriti moči, ki jih že imajo. Vaša vrednost izhaja iz postavljanja dobrih vprašanj, ne iz tega, da imate vse odgovore."

Praktično vprašanje, s katerim jih pustimo:

"Namesto da prideš in vprašaš: ‚Kaj potrebuješ?', kar te postavlja v vlogo ponudnika, njih pa v vlogo pomanjkljivih, kakšno vprašanje bi lahko zastavil, ki odraža pristop ABCD?"
(Dajte jim trenutek za razmislek, nato pa navedite primere):

- "Na kaj ste ponosni v tej skupnosti?"
- "Mi lahko poveste o primeru, ko je ta skupnost sodelovala, da bi dosegla pozitivno spremembo?"
- "Kakšne so spretnosti in talenti mladih v tej skupnosti?" itd.

Dejavnost 4: Praktične veščine za delo na terenu (15:15–16:45)

Cilji:
Vaje za jasno komunikacijo in raziskovanje konstruktivnih pristopov k reševanju konfliktov na interaktiven način.

Materiali:
Papir, pisala, tabla ali flipchart.

Dejavnost 4.1: Slepo risanje

Čas: 30 min

Postopek:

- Razdelite skupino v pare, ki sedijo hrbtno drug proti drugemu.
- Ena oseba (»opisovalec«) dobi preprosto risbo abstraktnih, geometrijskih oblik. Druga oseba (»umetnik«) dobi prazen list papirja in pero.
- Opisovalec mora razložiti, kako narisati obliko, ne da bi uporabil imena oblik (npr. namesto »nariši kvadrat« reče »nariši črto navzdol, nato zavij desno za enako razdaljo ...«). Umetnik ne sme govoriti.
- Primerjajte original z risbo in nato zamenjajte vlogi.
- Povzetek: Razpravljajte o izzivih jasne komunikacije, ko imate različne perspektive. Poudarite pomen aktivnega poslušanja, zastavljanja pojasnjevalnih vprašanj (ki jih lahko uvedete v drugem krogu) in potrpežljivosti pri napačni komunikaciji.

Dejavnost 4.2: Forumsko gledališče

Postopek:

Čas: 60 min

- **Razvijte prizor:** V skupini razmislite o skupnem konfliktnem scenariju (npr. »Prostovoljec meni, da mu lokalni nadzornik ne daje pomembnega dela, ampak ga samo zaposluje«).
- **Prva uprizoritev:** Nekaj prostovoljcev odigra prizor, v katerem se konflikt stopnjuje do nezadovoljivega zaključka.
- **Druga uprizoritev:** Prizor se ponovi. Tokrat lahko kateri koli član občinstva („gledalec-igralec“) zakriči „Stop!“, stopi na oder in zamenja enega od igralcev ter poskusi z drugačnim dejanjem ali besedami, da vidi, ali to vodi do boljšega izida.
- **Povzetek:** Po več posegih razpravljajte, katere strategije so bile najučinkovitejše in zakaj. To prostovoljcem daje orodje za konstruktivno reševanje konfliktov, namesto da bi jim dali le en „pravilen“ odgovor.

Zaključek: Sporočilo tvojemu prihodnjemu jazu (16:45 - 17:00)

Cilji:
Omogočiti trenutek za določitev osebnih ciljev in razmislek ter uradno zaključiti dan usposabljanja.

Materiali:
Prazne razglednice ali kartice za zapiske, kuverte, pisala.

Dejavnost 5.1: Razglednice sebi in končne razmišljanja

Postopek:

- Vsakemu udeležencu razdelite razglednico in pisalo.
- Prosite jih, naj napišejo kratko sporočilo svojemu prihodnjemu jazu, ki ga bodo prebrali v polovici svojega staža (če traja dva tedna, naj ga preberejo po enem tednu, če traja 6 mesecev, naj ga preberejo po 3 mesecih). Lahko je opomnik njihove glavne motivacije, nasvet iz današnjega dne ali upanje za to, kdo bodo takrat.
- Naj jo zapečatijo, napišejo datum odprtja in jo vzamejo s seboj.
- **Zaključni krog:** Za zaključek pojdite po krogu in prosite vsakega, naj pove eno besedo, ki opisuje, kako se počuti zdaj, in eno besedo upanja za svojo prihodnjo pot. Zahvalite se jim za njihovo energijo in sodelovanje.

3. seja: Moč, privilegiji in partnerstvo
Aktivnost 1: Močan korak
Vlogovne kartice (za 15 prostovoljcev)

Ste 28-letni zdravnik iz Slovenije, ki se prostovoljno udeležujete 3-mesečnega programa. Doma imate stabilen dohodek in podporo družine.

Ste 50-letni evropski direktor mednarodne nevladne organizacije, ki financira ta projekt. Prihajate na kratke obiske.

Si 24-letna prostovoljka iz Slovenije, ki prihajaš iz premožne družine. To potovanje je del tvojega ''leta premora'' pred začetkom magistrskega študija.

Ste 45-letni moški, lastnik velike, uspešne kmetije v gostiteljski skupnosti. Ste tudi lokalni politik in zaposlujete več ljudi iz vasi.

Si 25-letni prostovoljec iz Slovenije, ki si eno leto opravljal dve službi, da si prihranil dovolj denarja za to potovanje.

Ste 35-letni moški, lokalni koordinator projekta, zaposlen v nevladni organizaciji gostiteljske države. Imate univerzitetno izobrazbo in živite v glavnem mestu, projekt pa obiskujete enkrat tedensko.

Ste 40-letni moški, ravnatelj osnovne šole v gostiteljski vasi. Ste spoštovan in prejemate državno plačo.

Ste 30-letna medicinska sestra iz Slovenije, ki svoj letni dopust izkoristite za 6-tedensko prostovoljsko delo.

Ste 38-letna učiteljica v lokalni osnovni šoli v gostiteljski vasi. Imate dva otroka in skrbite za svoje stare starše.

Si 19-letni fant iz gostiteljske vasi. V srednji šoli si bil uspešen in zdaj si v mestu, kjer poskušaš najti delo, da bi lahko pošiljal denar svoji družini.

Ste 45-letna ženska iz gostiteljske vasi. Ste kmetica, ki se preživlja s kmetijstvom, in vdova s štirimi otroki, ki jih morate preživljati.

Si 16-letno dekle iz gostiteljske vasi. Bila si dobra učenka, vendar si morala lani opustiti šolanje, da bi pomagala skrbeti za mlajše brate in sestre.

Ste 68-letni moški iz gostiteljske vasi. Ste spoštovan starešina z globokim poznavanjem lokalnih tradicij, vendar nimate formalne izobrazbe ali pokojnine.

Si 22-letna ženska iz gostiteljske vasi. Delate kot čistilka v pisarni projekta in gostišču, kjer bivajo prostovoljci.

3. seja: Moč, privilegiji in partnerstvo
Aktivnost 1: Močan korak
Izjave moderatorja

1. Stopite korak naprej, če imate potni list.
2. Stopite korak naprej, če ste odraščali v domu, v katerem je bilo več kot 50 knjig.
3. Stopite korak naprej, če ste končali srednjo šolo.
4. Stopite korak naprej, če ste obiskovali univerzo.
5. Stopite korak nazaj, če ste kdaj morali izpustiti obrok, ker ni bilo dovolj hrane.
6. Stopite korak naprej, če lahko v svojem domu dobite čisto pitno vodo iz pipe.
7. Stopite korak naprej, če imate v svojem domu zanesljivo oskrbo z električno energijo.
8. Stopite korak nazaj, če ste vi ali vaš neposredni družinski član kdaj morali delati na polju, da ste si prislužili hrano.
9. Stopite korak naprej, če imate svoj osebni bančni račun.
10. Stopite korak naprej, če menite, da ste v mainstream filmih in medijih pogosto predstavljeni v pozitivni luči.
11. Stopite korak nazaj, če je bilo vaše mnenje kdaj prezrto ali zavrnjeno zaradi vašega spola.
12. Naredite korak naprej, če se počutite varno, ko ponoči hodite sami po svoji skupnosti.
13. Naredite korak nazaj, če ste kdaj imeli občutek, da vas ljudje na položajih obravnavajo nespoštljivo.
14. Naredite korak naprej, če imate dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva manj kot 30 minut od svojega doma.
15. Naredite korak naprej, če imate vsakodnevni dostop do hitrega interneta.
16. Naredite korak naprej, če ste za počitnice potovali z letalom.
17. Naredite korak nazaj, če vam je bila kdaj ponujena služba ali priložnost predvsem zaradi vaših družinskih povezav in ne zaradi vaših zaslug.
18. Naredite korak naprej, če ste prepričani, da vas bo policija ali pravni sistem obravnaval pošteno.
19. Naredite korak naprej, če menite, da ima vaš glas pomemben vpliv na sestankih, povezanih s projekti.
20. Naredite korak naprej, če lahko sprejemate pomembne življenjske odločitve, ne da bi potrebovali dovoljenje ali odobritev vaše družine ali voditeljev skupnosti.

Primeri iz prakse: Dileme razvoja

Primer 1: Centralna vodna črpalka

- Namen: Izboljšati zdravje in prihraniti lokalnim ženskam ure dela z zagotovitvijo enostavnega dostopa do čiste vode.
- Projekt: Mednarodna nevladna organizacija uporabi svoja sredstva in tehnično znanje za izkopavanje sodobne, učinkovite vrtine in namestitev centralne ročne črpalke v vasi. Ta nadomesti vrsto tradicionalnih, odprtih vodnjakov, kjer so se ženske zbirale.
- Nepredvidene posledice: Tradicionalni vodnjaki so bili tudi glavno družabno središče za ženske v vasi. Tam so si izmenjavale novice, organizirale skupnostne dogodke in se medsebojno podpirale. Nova, visoko učinkovita črpalka je točka transakcij, ne pa kraj za povezovanje. Ženske postanejo bolj socialno izolirane, neformalna informacijska mreža skupnosti pa se oslabi. Poleg tega, ko se nova črpalka sčasoma pokvari, nihče v vasi nima specializiranega usposabljanja ali dragih nadomestnih delov, da bi jo popravil, zaradi česar ostanejo brez dostopa do vode.

Primer 2: Donacija čevljev po načelu „eden za enega“

- Namen: Zaščititi otroke v skupnostih z nizkimi dohodki pred poškodbami nog in boleznimi, ki se prenašajo prek tal, tako da jim podarijo brezplačne čevlje.
- Projekt: Priljubljeno podjetje za proizvodnjo čevljev v razviti državi ustvari model „kupi en par, podari en par“. Za vsak prodan par modnih čevljev podjetje podari nov par otroku v partnerski skupnosti na globalnem jugu.
- Nepredvidene posledice: Masiven in neprekinjen dotok brezplačnih čevljev popolnoma uniči lokalno gospodarstvo na področju obutve. Lokalni čevljarji, popravljalci čevljev in prodajalci na tržnicah, ki so se preživljali s svojim poklicem, ne morejo konkurirati brezplačnemu izdelku in so prisiljeni zapreti svoja podjetja. To poveča lokalno brezposelnost in ustvarja dolgoročno odvisnost od zunanje pomoči. Ko se program donacij končno konča ali se preseli v drugo regijo, lokalna znanja in podjetja na področju izdelave čevljev izginejo.

Primer 3: Šolska stavba, ki so jo zgradili prostovoljci

- Namen: Zagotoviti otrokom varno, moderno in udobno mesto za učenje.
- Projekt: Skupina navdušenih mednarodnih prostovoljcev zbere veliko vsoto denarja. Odpotujejo v vas in poletje preživijo z gradnjo povsem nove šolske stavbe iz betonskih blokov in s pločevinasto streho, ki je veliko trdnejša od obstoječe strukture iz blata in slame.
- Nepredvidene posledice: Prostovoljci se niso nikoli uskladili z lokalnim ministrstvom za izobraževanje, ki nima proračuna za zaposlitev usposobljenega učitelja v novi šoli ali za zagotovitev knjig in šolskih potrebščin. Lepa stavba stoji prazna. Poleg tega je betonska konstrukcija v lokalnem podnebju izjemno vroča, materialov pa ni mogoče enostavno popraviti z lokalnimi sredstvi. Ker skupnost ni bila vključena v načrtovanje ali gradnjo, ne čuti nobenega občutka lastništva ali odgovornosti za njeno vzdrževanje.

Primer 4: Visoko donosna „čudežna“ pridelava

- Namen: Boj proti lakoti in povečanje prihodkov malih kmetov z uvedbo bolj produktivne kulture.
- Projekt: Velika razvojna agencija kmetom zagotovi novo, gensko spremenjeno sorto koruznega semena, ki obeta podvojitev njihovega pridelka. Poleg semen jim zagotovi tudi navodila za uporabo posebnih kemičnih gnojil in pesticidov za doseganje največjega pridelka.
- Nepredvidene posledice: „Čudežno“ seme je sterilno; ni ga mogoče shraniti iz ene letine za sajenje naslednje leto, zato morajo kmetje vsako leto kupiti novo seme od podjetja, kar ustvarja dolgove. Tradicionalne sorte semena, ki so bile bolj odporne na lokalne suše in škodljivce, se hitro opustijo, njihova genska raznolikost pa se izgubi. Potrebna kemična sredstva dolgoročno škodujejo zdravju tal in onesnažujejo lokalne vire vode, kar vpliva na zdravje ljudi in živine.

Primer 5: Brezplačne balirane oblačila

- Namen: Zagotoviti oblačila za ljudi, ki si ne morejo privoščiti novih oblačil, in zmanjšati količino tekstilnih odpadkov iz razvitih držav.
- Projekt: Dobrodelna organizacija zbira tone rabljenih oblačil iz zabojnikov za donacije v bogati državi. Oblačila razvrsti, zapakira v velike bale in pošlje v partnersko državo, kjer se razdelijo po zelo nizki ceni ali brezplačno na lokalnih tržnicah.
- Nepredvidene posledice: Ta poplava poceni rabljenih oblačil onemogoča preživetje lokalne tekstilne industrije. Tkalci, ki so proizvajali tradicionalne tkanine, krojači, ki so šivali oblačila po meri, in pridelovalci bombaža izgubijo svoje preživetje. Edinstveni, tradicionalni slogi oblačil v regiji začnejo izginjati in jih nadomešča generična zahodna moda. Gospodarstvo države postane bolj odvisno od uvoza, živahen del njenega kulturnega dediščina pa se izgublja.